

2.7.09

הצעה לפתרון הבגרות בעברית שאלון ב / קיץ 09

מאת: עופר שגיא, מורה בקידום ועידית גולץ רכזת המקצועות ההומאניים בקידום

פרק ראשון - הבנה והבעה (50 נקודות)

חלק א: הבנה (25 נקודות)

1. א. (2) המלצות של מומחים אינן מסתמכות רק על נתונים.
ב. מחבר המאמר משתמש בדוגמה זו על מנת לערער על הגישה הרווחת לפיה החינוך הסביבתי הוא חינוך מדעי, אשר עוסק בנתונים ובמצוי בלבד.
2. שתי דרכי התנהגות של בני אדם בימינו, אשר נתונות תחת ביקורת מובלעת של המחבר: קיים פער בין ההצהרות של בני האדם בנוגע לפעילות המקדמת טיפול בבעיות סביבתיות לבין הנכונות לעשות שינוי אמיתי באורחות החיים: "אך רק מעטים מוכנים לשלם מחיר אישי עבור הטיפול בהן - למשל לשלם יותר מסים, לשנות הרגלים או לרדת ברמת החיים" (שורות 29-30).
בני אדם מרוכזים בעצמם ובצרכיהם הפרטיים על-חשבון צרכי הסביבה והחברה: "הנכונות להשתתף במשימות כלליות וחויית השליחות [...] דעכו והוחלפו בגישה אינדיבידואליסטית ונהנתנית" (שורות 63-65).
[שימו לב: לא נדרש בשאלה זו לצטט מתוך המאמר]
3. טענתו המרכזית של כותב המאמר היא שעל-מנת להביא לשינוי ביחסם של בני האדם אל סביבתם יש לפעול במישור החינוכי (כלומר - לקדם חינוך סביבתי), תוך נקיטת גישה שרואה בחינוך גם את היסוד המוסרי, הערכי, שמכוון למושגים של נכון וראוי.
או
החינוך הסביבתי חייב להתחיל בהשקפת עולם ערכית - חברתית - (הראוי) ומתוך השקפת עולם זו עליו לפרש את הנתונים (המצוי).
4. שני הציטוטים מן המקורות מתייחסים לעיקרון אחד משותף: אמנם ניתן הטבע (בדוגמה המצוטטת מופיעים העצים, כסמל של הטבע כולו) לאדם כדי לשרתו ולמלא את צרכיו, אך על האדם לשמור על סביבתו, שכן אם יפגע בה - לא תהיה אפשרות לתקן.
5. דוגמאות לאמצעים רטוריים:

שימוש בשאלות רטוריות: "אולם מהו חינוך סביבתי ראוי?" (שורה 7); "מה הן אפוא מטרותיו של החינוך הסביבתי הראוי?" (שורה 32).
השימוש בשאלות הרטוריות קשור במבנה המאמר - הכותב מבקש להעלות לדיון סוגיות שונות, והשאלות הללו מאפשרות הצגה מקדימה וברורה של הסוגיה שאותה הוא מבקש לבחון.

שימוש בציטוטים ממקורות עתיקים: שני הציטוטים מתוך ספר דברים ומתוך קהלת רבה (שורות 56-60). מטרת השימוש בציטוטים היא להעמיק את המסר שמבקש הכותב להעביר, זאת באמצעות "היתלות באילנות גבוהים". השימוש בציטוטים מראה עד כמה קדומה התפיסה שמייחסת חשיבות לשמירה על הסביבה ומדגישה את תפקידו הקריטי של האדם בהקשר הזה.

6.. הצעה לתשובה:

לדעתי, אפשר לממש את האתגר של החינוך הסביבתי. גישה זו באה לידי ביטוי במאמר לכל אורכו, וניכר כי הכותב מאמין באפשרות לשינוי ולתיקון. כך למשל כאשר הוא כותב ש"חינוך סביבתי כזה יוכל לעמוד במרכז של מערכת החינוך" (שורה 67), ובהמשך ש"החינוך הסביבתי יוכל לחבר את היחיד לחברה הישראלית ואת החברה הישראלית לעולם כולו" (שורה 70-71). האופן שבו מתנסח הכותב מעיד על כך שהוא אופטימי ומאמין שניתן לחולל שינויים בתחום זה.
(שימו לב! כל תשובה מנומקת וכתובה היטב מתקבלת)

פרק שני - תחביר (24 נקודות)

9. א.

I - משפט פשוט בעל לוואי כולל
תיקון העולם = חלק מלוואי כולל

II - משפט מורכב:
עיקרי - פשוט
פסוקית לוואי ("העומד... היהודית") - פשוטה בעלת לוואי כולל
שזור = נשוא

III - משפט איחוי (מחובר):
איבר א ("אמנם הרעיון יהודי") - פשוט
איבר ב ("אך... אוניברסאלי") - פשוט
יהודי = נשוא

ב. העם היהודי הביא לעולם את רעיון תיקון העולם ותיקון החברה, שעומד במרכז הדת והתרבות היהודית ושזור בכל מקורותיה.

10. א. פסוקית תיאור (זמן): "לאחר שהגשמנו את היעד הציוני הראשון"
פסוקית לוואי: "שהיעד השני נזנח לחלוטין"

ב. נושא = תחושה; נשוא = יש

ג. שתי אפשרויות לתשובה:

משפט פשוט: לאחר הגשמת היעד הציוני הראשון יש לרבים תחושה של זניחה מוחלטת של היעד השני.

משפט איחוי (מחובר): היעד הציוני הראשון הוגשם, אך לרבים יש תחושה של זניחה מוחלטת של היעד השני.

11. א. (1) התחימה הנכונה היא תחימה II
"שיבינו... מילדינו" (פסוקית עליונה) - פסוקית לוואי
"שלא קיבלנו... מילדינו" (פסוקית תחתונה) - פסוקית מושא

(2) I - לא קיבלנו את העולם בירושה מהורינו אלא כפיקדון מילדינו.
II - החינוך הסביבתי הראוי יטפח בני אדם שיבינו זאת.

ב. I - המשפט המתוקן: קיומה של חברת מופת צודקת הוא היעד השני של הציונות.
הסבר: יש להתאים בין נושא המשפט לבין האוגד שמתייחס אליו במין ובמספר.
II - המשפט המתוקן: בני האדם שיקבלו את החינוך הסביבתי-חברתי יחשבו על הדורות הבאים וידאגו להם.
הסבר: יש להתאים לכל פועל את מילת היחס המתאימה לו.

12. א.

יחסי הגומלין = נושא + לוואי
יהיו = אוגד
לדעתם של מומחים = הסגר
הנושא = נושא
על סדר יומה = לוואי
של המאה העשרים ואחת = לוואי

ב. מומחים טוענים שיחסי הגומלין בין בני אדם לסביבה יהיו הנושא העיקרי על סדר יומה של המאה העשרים ואחת.

13. א. משפט איחוי (מחובר):

איבר א - ("בעבר ... מוגבלת") - פשוט
איבר ב - ("אולם ... חיינו") - פשוט

ב. הניגודיות באה לידי ביטוי במבנה באמצעות שימוש במילת הקישור "אולם" (שהיא מבטאת קשר לוגי של ניגוד).
מבחינת התוכן, הניגודיות באה לידי ביטוי בביטויי הזמן המנוגדים "בעבר" ו"היום".

ג. ההשפעה האנושית על הסביבה נוגעת לכל הממדים של חיינו, משום שהטכנולוגיה מתפתחת.

פרק שלישי - מערכת הצורות (26 נקודות)

14.

השורש המשותף לשתיהם	השורש של המילה היוצאת	המילה היוצאת דופן מבחינת השורש
מצ"א	יצ"א	מוצָא
בו"א	יב"א	מִיבֵּיא
טע"י/ה	טע"מ	טַעַמֵהָ
נת"נ	תנ"י/ה	לְהַתְנוּת

15. א. מכירים - שורש נכ"ר, בניין הפעיל
מוכנים - שורש כו"נ בניין הופעל

ב. (1) שורש דמי"נ, בניין פיעל
(2) זהו שורש תנייני.

שורש תנייני
דמי"נ (לדמין)

שם מתווך
דמיון

שורש ראשוני
דמ"יה

(3) צורת עבר-מדברים של שם הפועל ל, ד, מ, י, נ: ד, מ, י, נ

16. א. (1) הסתודדו - שורש סו"ד, בניין התפעל
נוסדו - שורש יס"ד, בניין נפעל
(2) צורת העתיד של הפועל נוס, ד: י, ו, ס, דו

ב. (1) שורש משותף: דו"נ
(2) פועל יוצא דופן מבחינת הבניין - דנו, בבניין קל
(3) הבניין המשותף לשני הפעלים האחרים - נפעל

17. א. מדען - בסיס + צורן סופי . הבסיס: מדע, הצורן הסופי (במשמעות של בעל מקצוע) -
יִדְעַן - שורש במשקל . השורש יד"ע במשקל קִטְלָן (משקל במשמעות של בעלי מקצוע או
תכונה)
ב. קול + נוע – קלנוע + הצורן הסופי הוא יִדְעַן
ג. (1) המשמעות המשותפת היא - בעלי מקצוע
(2) 'חזאי' יוצא דופן. דרך התצורה שלו היא שורש במשקל (גזירה מסורגת)
(3) בסיס + צורן סופי (גזירה קווית)

18. א. (1) תשובה IV - תורשה, יורש
(2) בשלושת הזוגות האחרים אחת המילים גזורה משורש תנייני, שמקורו בשורשה של
המילה השנייה בצמד. למשל: המילה 'התנעה' גזורה מהשורש התנייני תנ"ע, אשר מקורו
בשורש הראשוני נו"ע, שהוא שורשה של המילה השנייה בצמד, 'תנועה'.
ב.

גזרת נל"י/ה	גזרת נפ"י/ו	גזרת ע"ו/ע"י
רצון	תועלת	משימה
תקוה	מולדת	משורר